

Advies over broedende grote meeuwen in de gemeente Zedelgem

Adviesnummer:	<u>INBO.A.3613</u>
Auteur(s):	Eric Stienen & Hans Matheve¹
Contact:	Lieve Vriens (lieve.vriens@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	Mail op datum van 02 januari 2017
Geadresseerden:	Gemeente Zedelgem
	T.a.v. Isabelle Vackier Milieudienst Snellegemsestraat 1 8210 Zedelgem milieu@zedelgem.be

Dr. Maurice Hoffmann
Administrateur-generaal wnd.

¹ Universiteit Gent, Vakgroep Biologie, K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

Aanleiding

Een aantal bedrijven in de gemeente Zedelgem wordt sinds enkele jaren geconfronteerd met dakbroedende grote meeuwen. De schattingen van het aantal broedparen lopen uiteen van enkele honderden meeuwen tot vele duizenden. Maar omdat er tot op heden nooit een effectieve telling werd verricht, zijn de exacte aantallen onbekend.

Op vraag van de milieudienst van de gemeente Zedelgem is op 10 mei 2017 een telling uitgevoerd van het aantal broedende meeuwen in de gemeente Zedelgem op alle gekende broedlocaties.

Vraag

1. Wat is het aantal dakbroedende meeuwen in Zedelgem? In welke verhouding bestaat dit aantal uit respectievelijk zilvermeeuw (*Larus argentatus*) en kleine mantelmeeuw (*Larus fuscus*)?
2. Kan via het aflezen van geringde individuen de herkomst van de broedende meeuwen bepaald worden?
3. Wat zijn de specifieke problemen die de bedrijven ondervinden en, in geval van problemen, zijn er in het verleden reeds maatregelen getroffen om de hinder te verminderen en in hoeverre waren die effectief?
4. Waarom zijn deze daken aantrekkelijk als broedgebied voor deze grote meeuwen en kan hierop ingespeeld worden om de meeuwen te weren?

Resultaten

1 Aantal nesten – verhouding

De volgende bedrijven werden bezocht: CNH Industrial (voorheen New Holland) gelegen aan de Léon Claeyssstraat, Packo Agri, het aangrenzende Packo Inox NV en M-Design Benelux BVBA, alle drie gelegen aan de Torhoutsesteenweg. De betrokken bedrijven hadden toestemming gegeven om hun daken te betreden of eventueel middels een hoogtewerker de daken te mogen overzien. Op de daken werd het aantal nesten met eieren geteld (lege nesten werden niet meegerekend) en werd de verhouding tussen de soorten geschat.

In totaal werden er 296 nesten geteld, waarvan 204 (68,9%) van kleine mantelmeeuw en 92 (31,1%) van zilvermeeuw (Tabel 1). De meeste nesten (78% van alle nesten) werden aangetroffen op de daken van CNH Industrial. Op de daken langs de Torhoutsesteenweg waren de aantallen eerder beperkt.

Tabel 1 Aantal nesten van kleine mantelmeeuw en zilvermeeuw per locatie in de gemeente Zedelgem in 2017

Locatie	kleine mantelmeeuw	zilvermeeuw	totaal
CNH Industrial	160	71	231
Packo Agri	29	8	37
Packo Inox	12	9	21
M-Design	3	4	7
totaal	204	92	296

2 Herkomst van de broedvogels

Er werden 6 individuen afgelezen die een blauwe kleuring droegen afkomstig van het ringproject van het INBO en 3 individuen van het project van Roland-Jan Buijs (NL). Voor dit deel van de populatie (ongeveer 3%) kunnen we uitspraken doen over de herkomst.

De geringde meeuwen waren deels afkomstig uit de kolonies in Zeebrugge en Oostende, en deels uit kolonies in het zuidwesten van Nederland (zie Tabel 2). In Zele-Heikant bevindt zich geen broedkolonie. Het individu dat daar werd geringd was op dat moment (mei 2014) waarschijnlijk op foerageertocht vanuit een kolonie in Zuidwest-Nederland.

Van ringaflezingen in de kolonies van Zeebrugge en Oostende weten we dat de Belgische vogels deels afkomstig zijn van het zuidwesten van Nederland en het zuidoosten van het Verenigd Koninkrijk. Het zijn vooral de jonge vogels die een viertal jaar nadat ze geboren zijn op zoek gaan naar een nestplaats in de ruime omgeving van hun geboorteplek (Stienen et al. 2017). Dat lijkt hier ook het geval te zijn. Een deel van de aflezingen in Zedelgem betreft immers vogels die geringd zijn als kuiken (pullus) en die daarna nooit zijn waargenomen op hun geboorteplek of in andere kolonies. Wanneer een individu eenmaal een nestplaats heeft gekozen, blijft die in principe trouw aan de gekozen nestplaats. Alleen in het geval dat de nestplaats verdwijnt of er sterke verstoring plaatsvindt, wordt er wel veranderd van nestplaats. Het is daarom opvallend dat er in Zedelgem ook drie meeuwen werden gezien die duidelijk een connectie hadden met Zeebrugge aangezien ze er in het verleden hadden gebroed of er in de broedperiode regelmatig waren gezien. De kolonie in Zeebrugge heeft vanaf 2012 sterk te lijden gehad onder verstoring en predatie door vossen en bovendien verdwenen er na 2013 grote stukken historisch broedgebied (Stienen et al. 2017). Het wordt daarmee zeer aannemelijk dat een deel van de verstoorde vogels een nieuwe nestplaats vonden in Zedelgem. Stienen et al. (2017) hadden al vastgesteld dat er na 2013 relatief veel Zeebrugse vogels waren verhuisd naar allerlei gemeentes langs de Belgische kust of zich hadden aangesloten bij bestaande kolonies in het noorden van Frankrijk en het zuidwesten van Nederland. De connectie met Zedelgem is dus nieuw. Overigens komt het aandeel van kleine mantelmeeuw in de meeuwenpopulatie (69%) ook goed overeen met dit in Zeebrugge, waar de verhouding al 15 jaar rond de 70% schommelt (Stienen et al. 2017). Het lijkt dus waarschijnlijk dat de ringaflezingen een behoorlijk representatief beeld geven van de herkomst van de Zedelgemse populatie.

Tabel 2 Informatie over de herkomst en leeftijd van de gekleurringde grote meeuwen die in Zedelgem werden afgelezen

Code	Soort	Ringplaats	Leeftijd bij ringen en jaar van ringen	Opmerking
BLAUW 10	Kleine Mantelmeeuw	Zele-Heikant, België	adult 2014	
BLAUW CYAF	Zilvermeeuw	Zeebrugge, België	pullus 1999	broedend te Zeebrugge van 2009-2013
BLAUW DVAK	Kleine Mantelmeeuw	Zeebrugge, België	pullus 2006	
BLAUW LVAL	Kleine Mantelmeeuw	Zeebrugge, België	pullus 2009	gezien te Zeebrugge in 2014
BLAUW NLAZ	Kleine Mantelmeeuw	Zeebrugge, België	adult 2011	broedend te Zeebrugge van 2011-2012
BLAUW TSAP	Kleine Mantelmeeuw	Oostende, België	pullus 2011	
BLAUW YNAN	Zilvermeeuw	Zeebrugge, België	pullus 2012	
ROOD T5	Kleine Mantelmeeuw	Moerdijk, Nederland	pullus 2007	
ZWART DC	Kleine Mantelmeeuw	Vlissingen-Oost, Nederland	pullus 2008	

3 Problemen en maatregelen

Via gesprekken met medewerkers van de betrokken bedrijven werd duidelijk dat alle bedrijven in meer of mindere mate last ondervonden van de broedende meeuwen.

- Bij CNH Industrial was er sprake van een ophoping van etensresten en nestmateriaal op de door de meeuwen gebruikte daken. Het bedrijf zou jaarlijks enkele containers met afval moeten afvoeren. In de kuikenfase was er bovendien soms sprake van agressie (schijnaanvallen) ten aanzien van medewerkers en sprongen er wel eens kuikens van de daken die dan op de rijweg liepen en werden doodgereden.
- Bij Packo Inox en Agri stoorden ze zich vooral aan de uitwerpselen en waren er klachten vanuit de naburige woonkern over lawaaihinder.
- Bij M-Design waren de problemen momenteel beperkt, maar hadden er volgens de eigenaar in de jaren voordien duizenden meeuwen (onduidelijk in hoeverre deze schatting realistisch is) gebroed die zorgden voor een enorme hoeveelheid afval (uitwerpselen, nestmateriaal, etensresten), lawaaihinder en agressie.

Alle bedrijven hadden in het verleden reeds gepoogd om de meeuwen weg te krijgen of proberen dit nog altijd. We geven hierbij mee dat verstoring van broedende meeuwen en de vernietiging van nesten wettelijk verboden is, tenzij daarvoor een uitzondering werd bekomen bij het Agentschap voor Natuur en Bos.

- CNH Industrial had geprobeerd om de meeuwen af te schrikken (o.a. met geluid en geregelde verstoring van de daken) maar alle maatregelen hielpen slechts tijdelijk. Afbraak en vernieuwing van de oude asbestdaken zorgde in eerste instantie voor een afname van het aantal broedkoppels, maar anno 2017 werd er ook op de nieuwe dakdelen gebroed.
- Bij Packo Inox/Agri werden in het verleden eieren geprikt zodat die onvruchtbaar worden.
- M-Design had op grote schaal de meeuwen verstoord (zowel tijdens het broedseizoen als daarbuiten) waarbij een heel scala aan technieken was gebruikt (geluid van roofvogels, afschieten van vuurpijlen, ...). Ook werden jaren na elkaar (en nog altijd) systematisch en op regelmatige basis alle nesten verwijderd.

Het is onduidelijk of het aantal meeuwen op het Zedelgemse grondgebied is afgenomen door de versturende maatregelen die door de 3 bedrijven in de voorbije jaren werden genomen, enerzijds omdat we niet weten hoe realistisch de eerdere schatting van duizenden broedende meeuwen op de daken van M-Design is, anderzijds omdat de verstoorde meeuwen zich ook naar andere daken (bijvoorbeeld van CNH Industrial) kunnen hebben verplaatst waardoor de totale aantallen niet zijn afgenomen.

4 Zedelgemse daken als geschikt broedgebied

Het is niet helemaal duidelijk wat Zedelgem zo aantrekkelijk maakt voor grote meeuwen. Wat in eerste instantie waarschijnlijk een rol speelde is de aanwezigheid van oude, slecht onderhouden asbestdaken. Die daken bieden een ideale ondergrond om nesten te bouwen, zeker wanneer er her en der wat vegetatie staat. Maar ook nu die daken grotendeels zijn vernieuwd, blijven de meeuwen er broeden (of pogingen doen hiertoe). Naast broedgelegenheid hebben de meeuwen voldoende voedsel nodig. In principe kunnen ze dat halen in de ruime omgeving van het nest (tot vele tientallen kilometers daarvandaan) en verschilt het aanbod dus niet zoveel van het aanbod voor de Oostendse en Zeebrugse broedvogels. Het voedsel wordt gezocht in een breed scala aan habitats zoals weilanden, akkers, stedelijke gebieden, zee (vissersboten), strand en industrie (zie Stienen et al. 2016). Mogelijk zorgde de aanwezigheid van het slachthuis in Zedelgem (actief tot 2012) nog voor een extra aantrekkingskracht.

Mogelijk ontstaan er ook kolonies via de kennis die vogels opdoen uit de rustgebieden. Door de aanwezigheid van grootschalige bedrijven heeft Zedelgem grote oppervlaktes aan rustige daken die uitermate geschikt zijn als rustgebied. Ook buiten het broedseizoen trekken die waarschijnlijk grote aantallen meeuwen aan. Wanneer die vogels eenmaal ondervinden dat die daken rustig en predatorvrij zijn en wanneer ze ontdekken waar in de omgeving voedsel te vinden is, zullen er ongetwijfeld vanzelf enkele individuen overgaan tot broeden op die locatie. Tijdens onze aanwezigheid op de daken van CNH Industrial stelden we vast dat de kolonievogels zich concentreerden op een bepaald deel van het bedrijf, maar dat er ook veel grote meeuwen (vooral jongen vogels) rusten op de overige daken.

Het is echter niet bekend hoeveel rustende meeuwen gebruik maken van de daken, hoeveel er 's nachts slapen noch hoe de aantallen variëren tijdens het jaar. Dat geldt trouwens niet alleen voor Zedelgem, maar voor heel West-Vlaanderen. Het blijft voorlopig de vraag in hoeverre de grote meeuwen gebruikmaken van de massale aanwezigheid van platte daken in industriegebieden en winkelzones in stedelijk gebied in West-Vlaanderen en in welke mate dat aanleiding kan geven tot het broeden van deze meeuwen.

Conclusie

1. In vergelijking met het aantal broedparen in Zeebrugge, Oostende en Brugge is het huidige aantal broedende meeuwen in Zedelgem eerder beperkt. Het is echter niet bekend hoeveel rustende meeuwen gebruikmaken van de daken, hoeveel er 's nachts slapen noch hoe de aantallen variëren tijdens het jaar. Dat geldt trouwens niet alleen voor Zedelgem, maar voor heel West-Vlaanderen.
2. Het voorkomen van elders geringde individuen toont aan dat de kolonie in Zedelgem een connectie heeft met naburige kolonies, tot in Nederland toe. Het is aannemelijk dat Zedelgem verstoorde broedvogels uit Zeebrugge heeft aangetrokken. Het feit dat er maar 9 geringde individuen werden waargenomen laat niet toe om hierover kwantitatieve uitspraken te doen.

Bovenstaande maakt meteen ook duidelijk dat grootschalige verstoring op de ene plaats kan leiden tot vestiging op een andere plaats. In feite is dit een redelijk grootschalig fenomeen dat zich uitstrekt over de gehele metapopulatie (d.i. Noord-Frankrijk, België, Zuidwest-Nederland en Zuidoost-Engeland). Grote meeuwen kunnen meer dan 20 jaar oud worden en zullen na verstoring op zoek gaan naar nieuwe broedgelegenheden en zullen zich aansluiten bij bestaande kolonies binnen de metapopulatie. Momenteel staan de belangrijkste Vlaamse kolonies in Zeebrugge en Oostende onder grote druk waardoor het erg waarschijnlijk is dat de kolonies in het binnenland (bv. Zedelgem en Brugge) in de toekomst nog zullen aangroeien.

3. Alle bedrijven ondervonden in meer of mindere mate last van de broedende meeuwen. De meeuwen zorgen voor afval (uitwerpselen, nestmateriaal, etensresten), lawaaihinder en vertonen soms agressief gedrag.

Er is een heel scala aan verstoringstechnieken gebruikt, maar deze hielpen maar tijdelijk. Daarenboven werden ook systematisch nesten verwijderd. Het is onduidelijk in hoeverre deze maatregelen effectief waren of slechts zorgden voor een verplaatsing van de meeuwen. Verstoring kan ook leiden tot ongewilde verplaatsingen naar naburige woonkernen.

4. Het is niet aantoonbaar waarom Zedelgem zo aantrekkelijk is voor grote meeuwen. De aanwezigheid van oude, slecht onderhouden asbestdaken kan hier een rol in gespeeld hebben. Die daken bieden een ideale ondergrond om nesten te bouwen, zeker wanneer er her en der wat vegetatie staat. Naast broedgelegenheden hebben de meeuwen voldoende voedsel nodig, maar in principe verschilt het aanbod hier niet zoveel van het aanbod voor de Oostendse en Zeebrugse broedvogels. Mogelijk zorgde de aanwezigheid

van het slachthuis in Zedelgem (actief tot 2012) voor een extra aantrekking. Eventueel ontstaan er ook kolonies via de kennis die vogels opdoen uit de rustgebieden. Wanneer de vogels eenmaal ondervinden dat die daken rustig en predatorvrij zijn en wanneer ze ontdekken waar in de omgeving voedsel te vinden is, zullen er ongetwijfeld vanzelf enkele individuen overgaan tot broeden op die locatie.

Advies

Grootschalige verstoring van broedende meeuwen leidt tot verplaatsingen naar andere broedgebieden, vestiging op nieuwe locaties en verdere verspreiding. Zeker zilvermeeuwen gaan daarbij geregeld over tot solitair broeden (dus niet langer in kolonieverband) en vestigen zich soms in woonkernen. Aangehouden verstoring kan lokaal de gewenste effecten opleveren, maar leidt op grotere schaal meestal tot verplaatsing van de problemen (o.a. vestiging op naburige daken). Wanneer een opvanggebied wordt voorzien waar de meeuwen welkom zijn, kan verstoring op termijn wel werken maar dit zal continu volgehouden moeten worden.

Referenties

Stienen E.W.M., Desmet P., Aelterman B., Courtens W., Feys S., Vanermen N., Verstraete H., Van de walle M., Deneudt K., Hernandez F., Houthoofd R., Vanhoorne B., Bouten W., Buijs R.-J., Kavelaars M., Müller W., Herman D., Matheve H., Sotillo A. & Lens L. (2016). GPS tracking data of Lesser Black-backed Gulls and Herring Gulls breeding at the southern North Sea coast. *ZooKeys* 555: 115-124.

Stienen E., Courtens W., Van de walle M., Vanermen N. & Verstraete H. (2017). Monitoring van kustbroedvogels in de SBZ-V 'Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist' en de westelijke voorhaven van Zeebrugge tijdens het broedseizoen 2016. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2017(21). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.